

AKTUÁLNÍ TRENDY SOCIÁLNÍ PRÁCE

(Česko – slovenské perspektivy rozvoje)

SBORNÍK Z MEZINÁRODNÍ VĚDECKÉ KONFERENCE

Andrej Mátel
Jaroslava Pavelková
Lucia Janechová (eds.)

2016

MÁTEL, Andrej, PAVELKOVÁ, Jaroslava, JANECHOVÁ, Lucia (eds.). *Aktuální trendy sociální práce (Česko – slovenské perspektivy rozvoje)*. Sborník z mezinárodní vědecké konference. 1. vyd. Příbram: Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna, 2016. 320 s. ISBN 978-80-906146-8-0. (CD-ROM)

Název:

Aktuální trendy sociální práce
(Česko – slovenské perspektivy rozvoje)
Sborník z mezinárodní vědecké konference
Andrej Mátel, Jaroslava Pavelková, Lucia Janechová

Editoři:

Recenzovali:

doc. PhDr. Emília Vranková, PhD.

Vydavatel:

Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna
VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava

Místo vydání:

Příbram

Vydání:

I.

Rok vydání:

2016

Počet stran:

320

Náklad:

150 ks

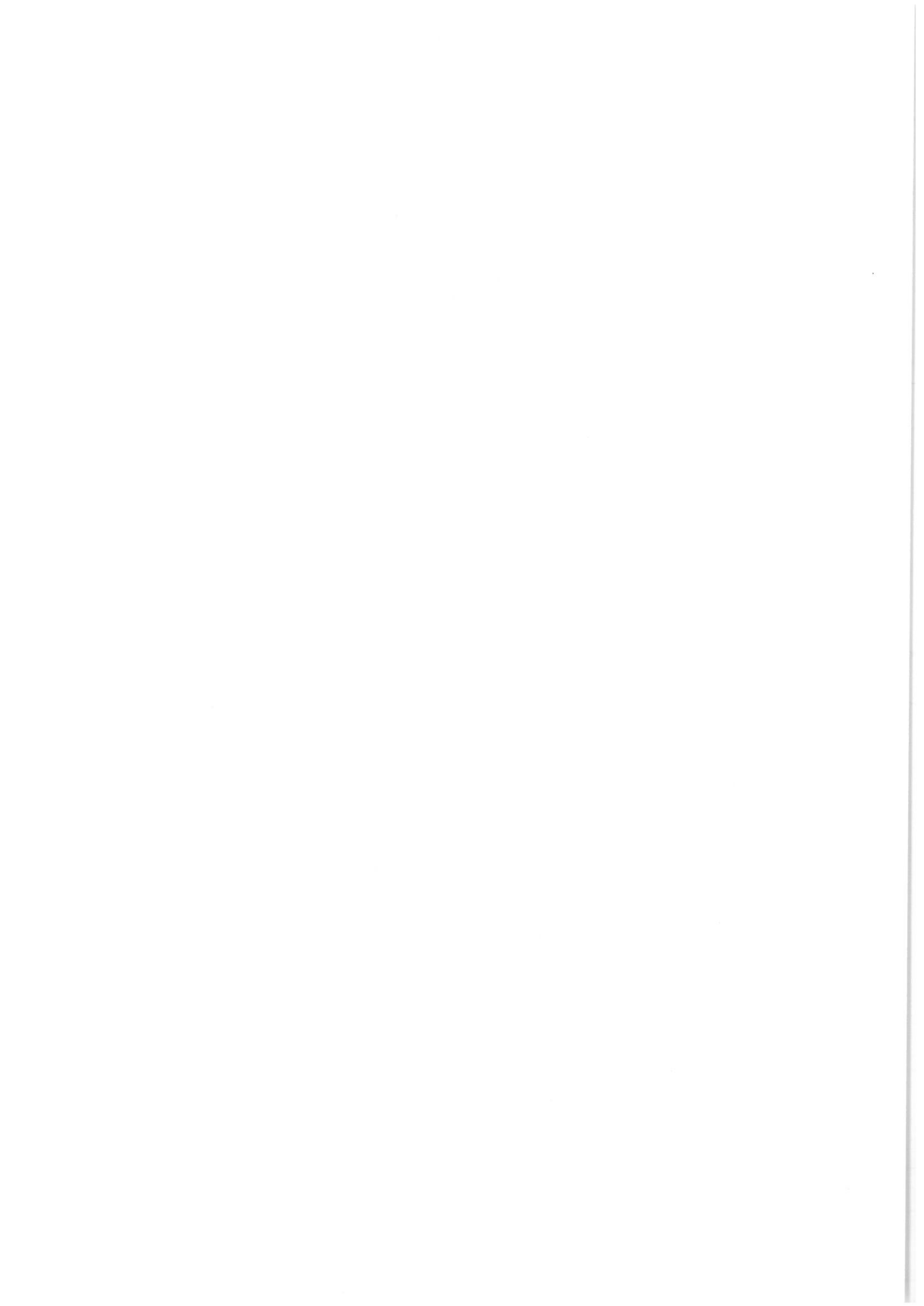
Tisk:

Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna

Typ vazby:

CD-ROM

ISBN 978-80-906146-8-0.

SANÁCIA RODINNÉHO PROSTREDIA, STABILIZÁCIA RODINY A POSILNENIE SEBESTAČNOSTI KLIENTA

Support of family environment, stabilization of family and promote self-sufficiency of client

Martina FERRI

Abstrakt

Príspevok je venovaný sanácii ako vhodného nástroja na podporu, úpravu, obnovu a stabilizáciu rodinného prostredia. Sanácia ako účinná forma pomoci dysfunkčným rodinám zlepšuje ich životnú situáciu vo všetkých dimenziách ich života – v oblasti starostlivosti o dieťa, pri riešení oblasti zamestnanosti a bývania, pri obnove fungovania rodiny, pri eliminácii a v prevencii sociálnopatologických javov, vedie k rozvoju samostatnosti a posilneniu sebestačnosti klienta – rodiny.

Kľúčové slová: Dysfunkčná rodina, Sanácia rodiny, Sebestačnosť klienta, Kvalita života.

Abstract

Article introduces support of family as a suitable instrument to support, treatment, recovery and stabilize the family environment. Support of family as an effective form of help dysfunctional families improve their living situation in all dimensions of their lives - in the area of childcare, in addressing the employment and housing, to restore the functioning of the family, the elimination and prevention of socio-pathological phenomena, leading to the development of independence and promote self-sufficiency of client - families.

Key words: Dysfunctional family, Support of family, Self-sufficiency of client, Quality of life.

Úvod

Misťou sociálnej práce je umožniť rozvinúť všetkým ľuďom ich plný potenciál, obohatiť ich životy a predchádzať problémom. Profesionálna sociálna práca sa zameriava na riešenie problémov a zmeny (Beckett, 2006). Záujmom spoločnosti je slúžiť blahu jedinca a vytvárať také prostredie, ktoré dovoľuje jedincovi v jeho sebarealizácii. Highman (2006) odporúča sociálnym pracovníkom, aby si zvolili teóriu, metódy alebo modely pre svoje intervencie.

1 Zdravá a dysfunkčná rodina

Rodina sa stala predmetom záujmu pomáhajúcich profesií. Vplyvom zmien spoločnosti sa mení samotná štruktúra rodiny, rodinná interakcia, hodnotová orientácia a sociálne väzby členov rodiny navzájom, ako aj k širšiemu príbuzenstvu.

Satirová (2006) zdravú rodinu charakterizuje:

- Členovia ako rovnako hodnotní.
- Dôvera, česťnosť, otvorenosť
- Vzorce kongruentnej komunikácie.
- Členovia sa vzájomne podporujú.
- Zdieľaná zodpovednosť.
- Smech a humor v rodine.
- Rodinné tradície a rituály.
- Pocity sú akceptované a spracované.
- Podstupovanie rizika a rast na neúspechoch.
- Akceptácia rozdielov a oslava jedinečnosti.

- 131 -

- Vzájomný rešpekt súkromia.

V súčasnej dobe je však rodina vystavovaná vplyvu ekonomickej, spoločenskej disharmonie a nie je schopná si plniť svoje funkcie. V prípade, že nastane situácia, že rodina nedokáže naplňať niektorú zo svojich funkcií, môže nastáť deficit, porucha až dysfunkcia pri naplnení úloh a poslaní rodiny. Tento stres spôsobuje rodine záťaž, ktorú rodina nemusí zvládnuť a nedokáže sa primerane adaptovať, nastáva nerovnováha a problémové rodiny a stávajú dysfunkčnými. Fischer, Skoda (2009) charakterizujú dysfunkčnú rodinu ako rodinu, kde sa prejavujú vážne poruchy niektorých alebo všetkých funkcií rodiny. Tie rodinu ako celok vážne ohrozujú a poškodzujú a zároveň aj vyvoju dieťaťa.

Kasanová (2009) medzi faktory, ktoré determinujú vznik dysfunkčnej rodiny zaraďuje:

- ekonomický status rodiny,
- nezamestnanosť a nízku vzdelanostnú úroveň,
- sociálno-patologické javy v rodine,
- nevhodné výchovné štýly v rodine,
- osobnostné charakteristiky rodičov.

Ak nastane situácia, že rodina nie je schopná niektorú zo svojich funkcií riadne plniť, je nutné hľadať adekvátne spôsoby podpory a celkovej aktivizácie rodiny a tým je sanácia rodiny v ich prirodzenom prostredí.

2 Sanácia rodinného prostredia

Sanácia rodiny (model podpory rodiny) - súbor opatrení a programov sociálno-právnej ochrany, podpora rodiny, úprava a obnova rodiny, pomoc v stabilizácii rodiny a v starostlivosti o dieťa a posilnenie rodičovských schopností a zručností. Ide o model podpory rodiny, t.j. rodiny v kríze, ktoré sa nedokážu primerane adaptovať na meniace sa podmienky v spoločnosti, či rodičia nedokážu primerane reagovať a zabezpečiť potreby detí.

Pod pojmom sanácia Levická et al. (2009) rozumie úpravu alebo obnovu niečoho. Obnovou sa rozumie nastolenie predchádzajúceho stavu, keď predchádzajúci stav pokladáme za prijateľný. Našími aktivitami sa snažíme len o obnovenie fungovania rodiny. Úpravou myslíme dosiahnuť takej zmeny, ktorá nenavodzuje predchádzajúci stav, ale aktivity nami zamerané sú na dosiahnutie prijateľného stavu.

3 Zistenia z prieskumu

Cieľ prieskumu: zistiť a identifikovať čo pomáha terémnemu sociálnemu pracovníkovi pri vedení klienta k sebestačnosti (k samostatnosti).

Výberový súbor: terénmi sociálni pracovníci pracujúci v neziskovom sektore v projektoch sanácie rodín. Výber účastníkov prebiehal zamerane a postupne. Počet účastníkov – 22, z toho ženy – 19, muži – 3.

Metodika prieskumu založená na kvalitatívnom prístupe. Zber údajov sa realizoval kvalitatívnou metódou Focus Group – tematicky zamerané skupinové interview alebo ohnisková skupina. Vo výskume použité pološtruktúrovaná ohnisková skupina. Na analýzu dát sa použili program MS Word a program Atlas, demoverzia s obmedzenými možnosťami, ale k prieskumu postačujúci. Nahravky sme prepísali, spoznávali obsah, snažili o pochopenie významov, označili segmenty (analytické jednotky), použili otvorené kódovanie. Pri nahrávaní a spracovávaní údajov sme dbali na etickú stránku prieskumu.

Prieskumná otázka: Ako terénny sociálny pracovník rozvíja a vedie klienta k sebestačnosti?

Z výpovedí účastníkov sme vytvorili kategóriu: **Posilnenie sebestačnosti klienta** a identifikovali tieto kategórie:

- *definovanie sebestačnosti,*
- *zvyšovanie sebahodnoty,*
- *zvyšovanie právneho vedomia,*

- 132 -

- zvyšovanie vnútornej motivácie,
- zvyšovanie kvality života,

- socializácia a hodnotový systém rodiny.

Kód: Definičné sebestačnosti (samostatnosti)

„Účelne využívanie sociálnych vzťahov bez nezdavného naviazania na jednu alebo niekoľko osôb.“ „Máť vlastné zdôjbe na plnenie svojich snov a túžob.“ „Vedieť sa o seba postarať bez pomoci iných.“

Niektorí účastníci neboli plne stotožnení s termínom sebestačnosti. Vychádzajú z ich názorov, človek ako sociálna bytosť nie je sebestačný, pretože funguje v sociálnych vzťahoch a väzbách. Základom pre fungovanie človeka v spoločnosti je vytváranie si kvalitných medziľudských vzťahov, podporovanie rozvoja a rastu osobnosti jedince.

Sociálny pracovník sa usiluje o rozvoj schopnosti klienta, dodáva mu vieru vo vlastné schopnosti a podporuje prevzatie zodpovednosti za vlastný život. Terénny sociálny pracovník napomáha k rozvoju individuálneho ľudského potenciálu, vedie klienta k efektívnejšiemu a kompetentnejšiemu riešeniu problémov.

Kód: Zvyšovanie sebahodnoty

„Posilovať sebahodnotu, priviesť ich k tomu, aby porozumeli svojej hodnote.“

„Sebahodnota, byť hrdý na seba.“

Sebahodnota – pociť vlastnej hodnoty, ako vnímame samých seba, t.j. vlastný sebaobraz. Satirova (2006) hovorí, že osobnosť rastie je dôležitá pre vysoké sebahodnotenie, ktoré sa utvára v atmosfére, kde sa oceňujú individuálne rozdiely, tolerujú chyby a kde prevláda otvorená komunikácia a prevládajú pružné pravidlá.

Sebaobraz sa formuje prostredníctvom slov. Ak sa klient považuje za hodnôtneho a milovaného, cíti sa byť aj kompetentný riešiť životné situácie. Ak má klient nízku sebahodnotu, vníma sa ako nehodný lásky, nedôležitý, neschopný, stráca motiváciu pre riešenie konfliktov, životných problémov, cíti sa bezmocný a upadá do depresie. Len vytvorený, otvorený a sebaistý klient dokáže dôverovať vo vlastné schopnosti, udržiava primerané medziľudské vzťahy a problémy, ktoré prináša život rieši s nadhľadom. Výzvy prijíma s nadjou, s nadšením a má seba dôveru vo vlastné schopnosti. Toto je najzložitejšia úloha pre terénnych sociálnych pracovníkov, pracovať s klientom na zmene jeho sebahodnotenia.

Kód: Zvyšovanie vnútornej motivácie

„Hľadať motivácie, či silné stránky, ale aj spôsoby ako motivovať toho človeka k niečomu. Pretože, ak ten človek nemá byť preto samostatný, tak ho môžeme nútiť, ale keď nájdeme, pomôžeme mu objaviť ten motív, preto je to pre neho dôležité, to dlhšie vydrží.“

„Pomôcť najst klientovi jeho motívy.“

Človek je motivovaný k tomu, aby uspokojoval hierarchicky usporiadané potreby. Najzákladnejšie sú fyziologické potreby a potreba bezpečia, ktoré pomáhajú k prežitiu. Nasleduje potreba lásky a spoločnosti, až potreba účty v dvoch rovinách a to k sebe samému a k druhým. Najvyšším stupňom je sebakualifikácia. Vyššie potreby zabezpečujú duševnú pohodu, rovnováhu a rozvoj osobnosti.

Pri intervenciách by sa mal terénny sociálny pracovník zamerať na poznanie a porozumenie príčinam úzkosti klienta. Podľa Maslowa (2000) poznávanie a porozumenie sa používajú ako nástroje znižovania úzkosti a strachu. Úzky vzťah medzi poznaním a konaním pomôže interpretovať jednu z príčin strachu z poznania ako hlbokého strachu z komania. Niektoré sa vyvíjajú osobnému rastu, pretože aj toto môže priniesť istý druh strachu, pocity slabosti. Zvedavosť je vyššia potreba a tak potreba cítiť sa bezpečne, neúzkostne je silnejšia ako zvedavosť. Existuje veľa spôsobov zvládania úzkosti a jeden zo spôsobov ako to premeniť na známe je poznať to a rozumieť tomu. Poznanie môže plniť funkciu rastu, funkciu znižovania úzkosti a ochranu homeostatickú funkciu.

Kód: Zvyšovanie právneho vedomia

„Na ÚPSJ Re. všade sú tí bezplatní právnik, čiže keď potrebujú v právnej oblasti niečo vybrať, majú možnosť, majú právo obrátiť sa na ÚPSJ R, lebo tam je bezplatný právnik, ktorý im poradí. To myslím pod tým, že osvetla, vzdelávame, lebo oni to nevedia. Oni často nie sú si vedomí svojich možností, alebo práva.“

Knausová (2011) hovorí, rodina musí mať potrebnú pomoc a ochranu, aby mohla plniť svoju úlohu v spoločnosti. Dieťa má právo na výchovu biologickým rodičmi, čo si vyžaduje rešpekt. Autorka je toho názoru, že rodina v zajaume svojho dieťaťa musí mať na samú nárok, o čom hovorí aj dohovor – poskytovanie pomoci rodine.

Terénny sociálny pracovník informuje, zvyšuje a posilňuje klienta v jeho právnom vedomí ako:

- právo na rovný prístup k službe,
- právo na ochranu vlastnej dôstojnosti,
- právo na prijímanie ako zodpovedná osoba,
- práva klienta ako občana, ktoré sú zaručené zákonom.

Teda, jednou z ciest ako klienta viesť k svojpomoci je posilňovaním jeho právneho vedomia, pomáhaním objasňovať klientom ich práva a spôsob ako ich uplatňovať.

Kód: Zvyšovanie kvality života

„Naučiť človeka chývať ryby. Nenútiť variť ho v pasvite. On bude niečo dosahovať, bude sa zlepšovať jeho životná úroveň. Tak dosiahne na zver, že bude sebestačný.“

„Riešiť problémy medziľudských konfliktov, vzťahov. S cieľom sledovania o naplnenia osobného blaha každého toho jedince.“

Proces zdravotného rastu sa deje v situáciách, v ktorých sa človek slobodne rozhoduje. Zvyšovanie kvality života je spojené so zvyšovaním životného štandardu. Kvalita života patrí k dôležitým potrebám človeka, od ktorého sa odvíjajú životný cieľ a životné usilie človeka.

Kvalita života znamená individuálny, subjektívny, emočný stav vo vzťahu k okoliu. Je ovplyvňovaná rovnako sociálnymi a kultúrnymi charakteristikami ako aj želaniami. Pohodlie modernej spoločnosti nie je samo o sebe dostatočným vo vzťahu k tomu, čo človek očakáva od dobrej kvality života“ (Levícká, 2007, s. 52)

O kvalite života môžeme hovoriť ako o individuálnom pociť pohody, ktorý pramení zo spokojnosti a nespokojnosti v tých oblastiach života, ktoré sú pre klienta dôležité. Úsilím terénneho sociálneho pracovníka a spoločnosti je pracovať na zvyšovaní kvality života, teda prostredníctvom naplňania primárnych potrieb dochádza prirodzene k zvyšovaniu životného štandardu.

Kód: Socializácia a hodnotový systém rodiny

„Človek nikdy nie je schopný sebestačnosti. Lebo človek, ak je tvor sociálny a je to jedina zo zkladných podmienok prežitia, že človek sám nie je schopný prežiť. Musí žiť vo svorku, tak ja celý život budem odkázaná na, než len aby som sa mala s kým porozprávať. Môžem byť bohatá, krásna, silná a intelektuálna, ja potrebujem tí spoločnosť, určite.“

Človek si v procese socializácie vytvára postoje, ktoré by mali byť v súlade s normami spoločnosti, čiže zákonnými, ale aj nepísanými. Vplyvom rôznych determinantov sa stáva, že jedinec nedodržiava spoločenské normy, nežije v súlade s nimi a porušuje ich. Vplyvom interakcie medzi členmi rodiny sa formujú chybné životné postoje. (Tóková et al., 2003)

Jedinec sa rozvíja, ak sa cíti bezpečne, snaží sa, aby jeho život bol zmysluplný. Zmysel života sa uskutočňuje prostredníctvom hodnôt, ktoré si rodina osvojuje a preferuje v živote.

Socializácia jedince sa uskutočňuje v sociálnom prostredí. Kládeme si otázku, čo napomáha k tomuto procesu? Efektívna intervencia zo strany terénneho sociálneho pracovníka vedie k rozvoju potenciálu klienta, k aktívnej participácii klienta v spoločnosti, k zdieľaniu spoločných a morálnych hodnôt, kultúry spoločnosti v smere dosahovania pozitívnej zmeny v zmysle úspešnej adaptácie rodiny na meniace sa podmienky v spoločnosti.

Záver

Človek žije v sociálnom prostredí a s prostredím je neustále v interakcii. Na hranici medzi jedincom a prostredím vznikajú životné problémy a stresy, ktoré sú predmetom záujmu terénneho sociálneho pracovníka. K tomu, aby terénny sociálny pracovník dokázal efektívne intervenovať a pomôcť, potrebuje byť vybavený kompetenciami.

Záverom zhodnocujeme, že spôsob akým terénny sociálny pracovník rozvíja a vedie klienta k sebaistočnosti (k svojpomoci, k samostatnosti a pod.) je prostredníctvom zvyšovania klientovej sebahodnoty, zvyšovaním právneho vedomia, zvyšovaním vnútornej motivácie, zvyšovaním kvality života s dopadom na efektívnu socializáciu (sociálnu inklúziu) a pozitívny hodnotový systém rodiny.

Konečným cieľom pôsobenia pracovníka je zlepšiť a rozvinúť zručnosti klientov, ozdravenie rodinného systému, zlepšenie funkčnosti rodiny a viesť ich k adaptácii sa k neustále meniacim sa podmienkam spoločnosti.

Zoznam použitej literatúry

- BECKETT, CH. 2006. *Essential Theory for Social Work Practise*. London: Sage Publications. 208 p. ISBN 10-1-4129-0873-6.
- FISCHER, S., ŠKODA, J. 2009. Sociální patologie - Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada Publishing, a.s. 224 s. ISBN 9788024727813.
- HIGHMAN, P. 2006. *Social Work – Introducing Professional Practice*. London: Sage Publications. 233 p. ISBN 1-4129-0857-4.
- KASANOVA, A. 2008. *Spríevodca sociálneho pracovníka. I. Rodina a deti*. Nitra: UKF. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.
- KNAUSOVÁ, I. 2011. Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní práce s ohroženou rodinou v současnosti. In *Sociální práce/sociální práce*, roč. 11, č. 1, s. 68-73. ISSN 1213-6204.
- LEVIČKA, J. et al. 2009. *Sociální práce II*. Trnava: Oliva. 156 s. ISBN 978-80-89332-06-9.
- MASLOW, H. A. 2000. *Ku psychologii bytí*. Modra: Persona. 223 s. ISBN 80-967980-4-9.
- SATIROVÁ, V. 2006. *Knihla o rodině*. Praha: Praha. 364 s. ISBN 80-725-21500.
- TOKÁROVÁ, A et al. 2003. *Sociální práce: Kapitoly z dějin, teorie a metodiky sociální práce*. Prešov: Akcent print. 572 s. ISBN 80-968367-5-7.

Kontakt na autora

Martina Ferri, PaedDr., PhD.
Univerzita sv. Cyrila Metoda v Trnave, Bučianska 4/A, Trnava
E-mail: martina.ferri@ucm.sk

